

Ideológusok és cenzorok

A megújult Színház első számai

Március közepe táján megjelent a *Színház* című folyóirat összevont január-februári száma. A szerkesztőség az összevonással szeretne volna elérni, hogy a megújult lap végre behozza a sokszor több hónapos lemaradást. A magyar kiadói és nyomdai viszonyok között azonban ez valószínűleg hiú ábránd. A márciusi szám a tárgyhoz utolsó napjára készült el.

Az új főszerkesztő, *Koltai Tamás* szakmai folyóiratot ígér, amely a jellegét demonstrálандó visszatér a Magyar Színházművészeti Szövetséghez. Ebből a szakmai kötődésből is következik, hogy nem érheti be előadások elemzésével, bírálatával. A főszerkesztői beosztóntóban olvashatjuk: „Tájékoztatni szeretnénk azokról a lényeges eseményekről, amelyek a magyar, illetve a világszínházban történnek.” A tájékoztatás azonban ma Magyarországon egy havonta megjelenő lapban inkább az utókor számára való megörökítést jelent. Az például, hogy miképpen látták helyzetüket a romániai magyar színházművészek január közepén — amiről bőséges összeállítást találhatunk a lapban —, egyszer még bizonyára fontos kortörténeti dokumentum lesz. S nyilván az lesz a szegedi és a kecskeméti igazgatási válságról készített dokumentáció is. Az új Nemzeti Színház épületére készült pályaművek építészeti szempontú elemzése viszont meghaladja mind a napi információ, mind a jövőnek szóló látélet feladatait. S ugyancsak számos fontos kérdést tárgyal a márciusi lapban a *Gera Zoltánnal* a *Színészkamara* ügyében készített beszélgetés is.

Az új lap a közelebbi vagy távolabbi tájakon, a közelebbi vagy távolabbi múltban is keres és talál színházi szenzációkat. Így például kitűnő tematikus összeállítást közöl *Eörsi István* *Az interjú* című darabjának bemutatása alkalmából. A mű és az előadás elemző bírálatán kívül olvashatunk néhány jellegzetes megnyilvánulást a főszerep modelljétől, *Lukács Györgytől*, értesülhetünk a nagy filozófus ifjúkori drámakísérleteiről, az őt színpadon életre kelő *Gábor Miklóstól* pedig egy esszét találhatunk itt a hetvenes évekből, amely részint örök, részint ma is különösen érvényes igazságokat tartalmaz. A drámamellékletben ugyancsak *Eörsi István* két darabja jelent meg.

E lapszám legérdekesebb közleménye azonban bizonyára annak az 1935-ös moszkvai vitának a jegyzőkönyve, amelyet egy kínai színész, *Mei Lan-fang* vendégjátéka alkalmából tartottak. Nemcsak azért volt izgalmas ez a vita, mert *Nyemirovics-Dancsenko* vezette, és részt vett benne *Sztanyiszlavszkij*, *Mejerhold*, *Tajrov*, *Craig*, *Brecht*, *Eizensztejn*, *Piscator*, s így szükség-

SZÍNHÁZ
XXIII. ÉVF. 1990. JANUÁR-FEBRUÁR

BUSTER BECKETT
BOHÓCPAR

képpen a kor legfontosabb színházi és azon keresztül társadalmi kérdései fogalmazódtak meg, hanem azért is, mert világosan kirajzolódik benne a nép-nemzeti gyökerekre hivatkozó konzervativizmus és a baloldali avantgardizmus, modernség ellentéte. S az is szomorúan jellemző, hogy miközben *Tajrov* és *Mejerhold* marakodnak, helyükről felugrálva, közbekiabálva, szenvedélyesen védelmezik egymás ellen a maguk színházeszményét, a pártot képviselő „kulturális szakértő”, *Platon Kersencsev* vitazárójában így okítja ki a világ akkor vezető színházi embereit: „A szovjet színház — és ezzel együtt az egész világ haladó színháza — felelősségteljes feladat előtt áll: meg kell teremtenie a nagy szocialista realista színjátszást! Minden próbának, színházművészeink minden vitájának ezt a célt kell szem előtt tartania. És az antifasiszta harc frontjának minden szögletében meg kell védelmeznünk a humanizmus és a realizmus elveit a szakadókkal, a szabotázzsal és az álradiális elhajlással szemben. Ebből a nézőpontból tekintve a mai vita hagy némi kívánnivalót maga után.”

Művész és hivatal, művész és natalom bizonyára örök huzakodása körül forog a márciusi szám egyik izgalmas publikációja is. A drámamelléklet ezúttal ugyanis *Bulgakov* Sztálinról szóló *Batumi* című darabját közli, s ehhez kapcsolódva részleteket ad a szerző húszas években született naplójából — amelyet maga ugyan elégetett amikor visszakapta, a KGB irattára azonban megőrizte azt —, a összeállítást publikál a *Turbinék napjait* támadó kritikákból is. Ropant tanulságos összevetni az író véleményeit rendőrért kiáltó bírálóival. Esztétikai szempontból éppoly süketek és vakok voltak a mű értékei iránt, mint a darabban semmiféle politikai problémát nem látó *Lunacsarszkij*, viszont meglehetősen pontosan érzékelték az író véleményét a szovjet rendszerről. Írásukat olvasva mindenesetre lehet elmélkedni, melyik a jobb: az ostoba vagy az éles szemű feljelentő. Az előbbi, aki szem elől téveszthet főbenjáró vétkeket, de „bűnösnek” vélhet a megbízói szempontjából valójában ártatlanokat, vagy az utóbbi, aki éppen azért veszedelmes, mert hatékonyan szolgál egy rossz, sokszor bűnös rendszert.

Más korok cenzorairól is szól a folyóirat. *G. E. Bentley: Cenzúra Shakespeare korában* című írásának egyik figyelemre méltó mozzanata, hogy akkoriban a cenzúrázottaknak még fizetniük is kellett azért, hogy munkájukat hivatalból elbírálják, a másik a cenzori szempontok csoportosítása az alábbi öt kategóriába: 1. A kormányzás vagy a kormánypolitika bíráló véleményezése; 2. Baráti idegen hatalmak, illetve ezek uralkodóinak, főnemeseinek vagy állampolgárainak kedvezőtlen beállítása; 3. Vélemény nyilvánítás vallási vitákban; 4. Profanitás (1606 után); 5. Befolyásos személyiségek szatirikus ábrázolása.” Akkor legalább még lehetett tudni, hogy mit miért nem lehetett, még a protekció is kodifikálva volt. A *Schwajda Györggyel* még 1989 nyarán készült beszélgetésből viszont az tűnik ki, hogy a szolnoki színingazgató máig sem igazán érti, miért nem mutathatta be annak idején *A velencei kal-márt*.

Zappe László

zet világnapja

nyebb, akár súlyosabb gondolatok hordozója. Nem hagy kétségeket szándéka felől: nem elválaszt, hanem összeköt. Emlékeztessen hát az április 29-i világnap a mozgás, a tánc nyelvén is a harmónia, az arányosság, a szépség, a szellem sugárzására, szolgálja a világ népeinek békéjét, barátságát, egymás kultúrájának még jobb megismertetését, minden esztétikai érték megbecsülését.

Az áprilisi jeles napot arra szánták az érte munkálkodók, hogy nyomatékosan emlékeztessenek a tánc örömeire, s élvezetén felül: a jelentőségére, arra, hogy a tánc világnapja nem csupán a szorosan vett szakma ügye. Egyúttal sürgető alkalom arra, hogy hazai dolgainkra fordítsuk tekintetünket: hivatásos táncgyűjtéseink jövő művészeti fejlődése sok tisztázatlan kérdésre; a táncosok leginkább égető egzisztenciális (anyagi lét-nemlét) problémáinak halaszthatatlan megoldására; a műkedvelő mozgalom további útjára és a többi.

A mai ünnep a tánc magyar művészeit most leginkább erre figyelmezteti.